בס"ד

גליון מספר: 72

פרשת בא

העלון מוקדש להצלחת נוחי
בן זהבה ויוסף דורון בן דזי

מאור - 0542390375

- הגליון השבועי של קהילת מכון -

יגדיל תורה

אל תסמוך על המזל

הרב יעקב דואני / רב במכון יגדיל תורה ומחבר הספר בית חם

לקראת הגאולה ממצרים הקב"ה מצוה את משה ואהרן לקחת אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת ובהמשך וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם. מדובר כאן בעצם על קרבן פסח, השאלה היא מה טעם מצוה זו?

הרמב"ן מסביר כי מזלו של חודש ניסן הוא טלה, שהוא מזל חיובי ביותר הגורם לצמיחה והתחדשות, ולכן יש חשש שעם ישראל יחשבו כי בעזרת המזל יצאו ממצרים ולא כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ ה' מִמִּצְרָיִם, לכן מגיע הצווי לשחוט את הטלה – לשחוט את המזלות, על מנת לבטא שעם ישראל מונהגים בהנהגה אלוקית מעל הטבע!

וכן מבואר בגמרא במסכת שבת (קנו ע"ב) שאין מזל לישראל, ומובא שם הסיפור המפורסם בשמואל וידידו הגוי אבלט:

שמואל ואבלט הוו יתבי, והוו קאזלי הנך אינשי לאגמא. אמר ליה אבלט לשמואל: האי גברא אזיל ולא אתי, טריק ליה חיויא ומיית. אמר ליה שמואל: אי בר ישראל הוא - אזיל ואתי. אדיתבי אזיל ואתי. קם אבלט, שדיה לטוניה אשכח ביה חיויא דפסיק ושדי בתרתי גובי. אמר ליה שמואל: מאי עבדת? - אמר ליה: כל יומא הוה מרמינן ריפתא בהדי הדדי ואכלינן. האידנא הוה איכא חד מינן דלא הוה ליה ריפתא, הוה קא מיכסף. אמינא להו: אנא קאימנא וארמינא. כי מטאי לגביה שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה, כי היכי דלא ליכסיף. אמר ליה: מצוה עבדת! נפק שמואל ודרש: וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה, אלא ממיתה עצמה.

אבלט החוזה בכוכבים מזהה שאותו אדם הולך למות ולא יחזור לביתו, אך שמואל אומר לו אם הוא יהודי הוא יחזור בשלום, ובאמת הוא ניצל בזכות מצות הצדקה אשר הצילה אותו ממוות.

יסוד זה שישראל מעל המזל מופיע גםלגבי אברהם אבינו: "ויוצא אותו החוצה - אמר לפניו: רבש"ע, הסתכלתי במזל שלי ואיני ראוי להוליד בן! אמר לו: צא מאיצטגנינות שלך, אין מזל לישראל" (פירוש רש"י על פי המדרש, בראשית טו, ה).

ונסיים במאמר הגמרא במסכת נדרים (לב ע"א):

>> המשך הדבר תורה בעמוד האחרון<<

"ורשעים עוד אינם"

הרב אמיר אזולאי/ רב במכון יגדיל תורה מחבר הספר על שלושה דברים

חכמינו זיכרונם לברכה, בחרו לשתף אותנו בוויכוח עליון ואדיר שארע בתוך כתלי ביתו של התנא האלוקי ר' מאיר. בוויכוח זה היו שני צדדים בעלי חכמה אלוקית אדירה, וגדלות רוחנית עצומה, הלא הם ר' מאיר עצמו, ואשתו ברוריה. נעיין תחילה בדברי חז"ל הידועים המתארים את תוכן הוויכוח (ברכות, דף י' ע"א):

הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריא דביתהו: מאי דעתך? – משום דכתיב: יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים? חטאים כתיב! ועוד, שפיל לסיפיה דקרא: ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים – ורשעים עוד אינם? אלא, בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה – ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה.

בשכנותו של ר' מאיר, התגוררו אנשים שהיו ריקים מכל ריח תורה ומצוות, ואף בעלי יחס מזלזל לתורה ולאנשיה. כתוצאה מכך, הם התנכלו לאנשי התורה ובפרט למי שמייצג את עולם הקודש במידה הרבה ביותר בסביבתם- ר' מאיר.

לאחר שהגיעו מים עד נפש, ר' מאיר הגיע למסקנה שאין ברירה אלא להתפלל על מפלתם של רשעים אלו, בכדי שימחו מן העולם וימנע צער השכינה הנגרם ע"י מעשיהם הנלוזים. במבט ראשון, נראית התנהלותו של ר' מאיר כתמוהה מעט, שכן מדוע ר' מאיר עצמו, שאת גדלותו הרבה מיותר לציין אינו העלה בדעתו שאפשר למנוע את מיתתם ולהחזירם בתשובה ע"י תפילה כנה ועמוקה- כפי שהביעה ברוריה בפניו לאחר מכן.

הרב קוק זצ"ל מסביר בעומק מופלא מהו הלך המחשבה שהוביל את ר' מאיר למסקנה המרה שאין תקנה לאחריתם של אלו, וממילא יש להחיש את מיתתם. נעיין מעט בדבריו (עין אי"ה, ברכות פ"א, פסקה קכ"ג):

חשב ר"מ כיון שאלה הבריוני היו נשחתים בתכלית, ואינם פונים כלל אל חפץ הישרת דרכם, איך תועיל תפילה לשנות את בחירתם, מה שהוא חק כללי קבוע, שלא יכריח השם ית' בחירת האדם.

ישנו יסוד בסיסי בהתנהלות הפרט בתוך כתלי העולם, עקרון "הבחירה החופשית". וכפי שכותב הרמב"ם (הלכות תשובה, ה', ה') :

"נדע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקדוש ברוך הוא מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך."

מתוך תפיסה זו, סבר ר' מאיר שכיוון שהאדם הוא בעל ההחלטה באיזה דרך יצעדו חייו, ממילא לא תועיל כל השפעה חיצונית לשנות את מקומו הרוחני. אותם בריונים, בחרו במעשיהם בדרך מושחתת ופסולה, וממילא כל עוד אין חזון לשינוי התנהגותי מצדם - בשל אטימות ליבם לדברי הקדושה, ממילא אין ברירה אלא להכחידם ויפה שעה אחת קודם.

אולם לאשתו של ר' מאיר- ברוריה, הייתה השקפה השונה בתכלית:

כאשר היא רואה את ר' מאיר מתפלל על מיתתם של אלו, היא מוחה נגד מעשיו. ראשית מביאה היא ראיה על שיטתה מהפס' "יתמו חטאים מן הארץ" דהיינו שיש לקוות על סילוקם של החטאים עצמם ולא על מיתתם של החוטאים. שנית, היא אומרת לר' מאיר שהמעשה הרצוי הוא להתפלל עליהם שישובו בתשובה ולא על כך שימותו.

לאור מה שבארנו לעיל נראה שגישתה איננה מתכתבת עם עיקרון הבחירה החופשית. שכן מה תועיל תפילתו של ר' מאיר על אלו שבחרו לאטום את ליבם בפני כל רבב של קדושה וללכת בדרך מסואבת?

הרב קוק זצ"ל מסביר את העומק הגדול הטמון בתוך שיטתה, ולאחר מכן מבאר שהשקפתה היא ההשקפה הנכונה שעלינו לאמץ אל חיינו. נעיין בדבריו (עין אי"ה, שם):

אמנם ברוריה השכילה, כי אין לך רשע בעולם שלא הי' בוחר יותר ללכת בדרך טוב מדרך רע, אלא שיצרו אונסו ומטעהו, ע"כ הוא אומלל והולך בדרכי רשע. אבל אין לך אדם שיהי' נשחת לגמרי, שלא יועיל לו חינוך הגון ותוכחת חכמה ברב או במעט. ע"כ אין להתיאש מלבקש רחמים שישובו לשמור ארחות צדק גם הפושעים היותר גדולים

ברוריה הבינה שבחירתם החופשית של החוטאים, איננה אלא בחירה הנובעת מהשפעת היצר ומהעיוורון הרוחני שהוא יוצר. היצר לעיתים רבות עלול לעוור את עינינו ולגרום לנו להפוך זוהמה

גדולה ליהלום נוצץ. אולם בחירה זו איננה מצביעה על מהות האדם. בתוך כל אחד ואחד מאתנו- ואף בקרב פושעי ישראל - ישנה נשמה אלוקית אדירה. אלא שהאדם החוטא מכסה את אור נשמתו בעשרות כיסויים ומחיצות ע"י חטאיו, ומונע ממנה להאיר את חייו באור אמת של קדושה אלוקית.

נמצא א"כ שכל אדם שבוחר בדרך מקולקלת, בוחר בה בעקבות "תקלה תכנית"- האור הרוחני שקיים בו בעוצמה פשוט לא מאיר בו. הלכך סוברת ברוריה שאל לנו "להרים ידיים" ולהתייאש מהאנשים החוטאים. עלינו לזהות שבתוך תוכם פנימה יש קדושה עצומה הנסתרת עמוק בתוך כיסויי החומר, וממילא לנסות להשפיע עליהם ולהוציא את הטוב הגנוב בתוכם פנימה לגילוי מלא. אחת מהדרכים המרכזיות שביכולתם להשפיע על עולמם של הרשעים היא התפילה, וביחוד תפילתו של אדם צדיק כר' מאיר. בכוחה של התפילה לעורר את הצד הרוחני שבקרב כל אחד ואחד מעמ"י ולהוציאו מאפלה לאורה.

אכן ר' מאיר מודה לגישת חייה של ברוריה, ואף משנה את מעשיו בהתאם לדרישותיה: עומד ר' מאיר שוב בתפילה והפעם מבקש לא על מיתתם של אלו אלא על חזרתם בתשובה, על הארת הצד הרוחני השרוי בתוכם פנימה. אכן תפילתו נשמעת, והרשעים שבים בתשובה שלימה לאביהם שבשמים.

גישת חייה של ברוריה מלמדת אותנו שאסור לנו להתייאש מאנשים שאינם שומרי תורה ומצוות כלל. אלא עלינו לזהות שבתוכם פנימה יש מעיין מפכה של קדושה עצומה, גם אם היא שורה בתוך המון כיסויים ומחיצות. ממילא, מתוך כך עלינו להתפלל בלב כוסף על שיבתם בתשובה של החוטאים ע"י חיבור מודע לרבדי הקדושה שנסתרים בתוכם.

כך, כל יום שאנו עומדים בפני הבורא בתפילה ומבקשים "החזירנו בתשובה שלימה לפניך" עלינו להתכוון גם אלו החוטאים, ולפעול בתפילתנו שהצד הרוחני שנסתר בהם, ילך ויתגלה ויאיר את חייהם באור של קדושה. "ומלאה הארץ דעה את ה'".

שליח ציבור אם יוצא ידי חובה תפילה בחזרה

הרב מאור תורג'מן / יו"ר מכון יגדיל תורה

הכל בו כתב בשם הר"ש ששליח ציבור שנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור שהתפללו בלחש והוא צריך לעבור לפני התיבה לאלתר יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לציבור, והוא אין צריך לחזור ולהתפלל בלחש, מכיון שהוא מוציא את האחרים כ"ש שגם את עצמו מוציא, ואין בזה לומר "כל המשמיע קולו" מכיון שעל ידי הדחק הוא עושה אין בזה משום קטני אמנה.

והב"י כתב שעכשיו נהגו ברוב המקומות להתפלל לכתחלה שליח ציבור תפילת המנחה בקול רם כדי שיענו קדושה אחריו ולא יצטרך לחזור ולהתפלל בקול רם.

והד"מ (ג) כתב שאין אנו נוהגים כן אלא לעולם הלשיח ציבור מפלל תחילה בלחש אלא אם הדבר נחוץ שחוששים שמא יעובר זמן מנחה אז מתחיל מיד להתפלל בקול רם כדי שיענו קדושה בשעתה, וכן המהרי"ל ציוה לכל הפחות שיהיה אחד מהן שלא יתפלל כדי שיענה אמן אחר השליח ציבור. ורב האי לא סבר כן.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק: "ש"צ שנכנס לבהכ"נ ומצא צבור שהתפללו בלחש, והוא צריך לעמוד לפני התיבה לאלתר, יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לצבור, וא"צ לחזור ולהתפלל בלחש".

המ"ב (ד) כתב שמדובר דוקא כשאין בהם אחד שיוכל להתפלל לפני העמוד, שאם יש בהם אחד שראוי- אין נכון שהוא יתפלל להם בקול רם כיון שלא התפלל מתחלה בלחש בשביל עצמו.

המ"ב (ה) כתב בשם האחרונים שאם הש"ץ התפלל כבר בלחש ונזדמן לו להתפלל חזרת הש"ץ בשביל צבור אחר לא יתפלל בלחש פעם שנית.

האם גם בתפילת שחרית יש את הדין המבואר בסע':

הבה"ל כתב שמשמע מסתימת הפוסקים שגם בתפילת שחרית הדין כך ואף שעל ידי זה לא יוכל לסמוך אח"כ גאולה לתפילה.

והרמ"א פסק: "וכן אם הוא שעת הדחק, כגון שירא שיעבור זמן התפלה, יוכל להתפלל מיד בקול רם, והצבור מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד לאחר האל הקדוש, וטוב שיהיה אחד לכל הפחות שיענה אמן אחר ברכת הש"צ".

המ"ב (ו) כתב שדוקא בשעת הדחק אך בלא שעת הדחק הסכימו הרבה מהאחרונים שלא לעשות כן כי עיקר התקנה היתה מדינא להתפלל מתחלה בלחש ואח"כ בקול רם.

עוד כתב המ"ב (ז) שכוונה שבחששו שיעבור, היינו שלא יוכל לגמור הש"ץ כל י"ח ברכות תוך זמן התפילה, ודין זה בין בשחרית שיכלה הזמן דד' שעות ששוב אין לו שכר תפלה בזמנה וכנ"ל בסימן פ"ט, ובין במנחה דיעבור זמנה לגמרי כן משמע מפמ"ג.

והבה"ל כתב שהפמ"ג כתב דוקא עד ד' שעות מכיון שאפשר שלא עקרו חז"ל תקנתם כדי להוציא את מי שאינו בקי בעצם חיוב התפילה שהוא עד חצות.

כשיש עוד מעט זמן:

הרמ"א כתב שהציבור יאמר עם החזן במילה במילה,

ומ"מ המ"ב (ח) כתב שבמקרה שאין השעה דחוקה כ"כ לא יתחילו הצבור רק לאחר שאמר הש"ץ האל הקדוש.

ויש לומר עם החזן עד האל הקדוש מילה במילה.

והבה"ל כתב שאע"פ שמדברי הפוסקים היה ראוי לציבור להתפלל עם הש"ץ מילה במילה בלחש עד אחר שומע תפילה ומודים והש"ץ יאמר הכל בקול, אך העולם אין נוהגים כן אלא תיכף אחר האל הקדוש גם הש"ץ מתפלל בלחש, ואולי הטעם משום שע"פ רוב מתחילים הציבור רק אחר שהש"ץ מסיים האל הקדוש וקשה להם להשיגו לומר עמו שומע תפילה ומודים באותו זמן כשהוא אומר.

שאלת השבוע

האם במקום שכולם בקיאים בתפילה יש לעשות חזרת הש״ץ?

ר׳ דוד אזולאי—זכה בשובר לרכישה בקורסים של 100 ש״ח

את הפתרונות יש לשלוח למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום רביעי

myagdiltora@gmail.com / 0542390375

מזל״ט ואיחולים

העלון מוקדש לרפואת חנה אזולאי בת סוליקה

ולעילוי נשמת מסעוד בן עיישה ושרה בת חנה

ודוד רחמים בין עישא ואברהם ז״ל

ניתן לשלוח מזל״ט או איחולי ברכה למייל או לוואטאפ של המכון עד יום חמישי.

>> המשך הדבר תורה מעמוד השער >>

אמר רבי יצחק: כל המתמים עצמו - הקדוש ברוך הוא מתמים עמו, שנאמר: עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם.

האדם צריך לסמוך על הקבּ״ה, והוא יושיעו, וכמו ביציאת מצרים שהקבּ״ה גאלם ביד חזקה וכוחו הגדול.

שבת שלום!